

Ірина Сухорольська
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАХОДИ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА МАСОВУ АУДИТОРІЮ В УКРАЇНІ

© Сухорольська І., 2014

Охарактеризовано засади громадської дипломатії, яка здійснюється стосовно іноземної масової аудиторії. Розглянуто спектр заходів громадської дипломатії США, Великобританії, Німеччини, Росії щодо широких верств населення в Україні, визначено особливості такої діяльності.

Ключові слова: громадська дипломатія, публічна дипломатія, масова аудиторія, інформаційні програми, міжнародне телерадіомовлення, культурна дипломатія.

Iryna Sukhorolska

FOREIGN PUBLIC DIPLOMACY INSTRUMENTS AS A TOOL OF INFLUENCE ON MASS AUDIENCE IN UKRAINE

© Sukhorolska Iryna, 2014

The paper deals with the Public Diplomacy instruments such as international information programmes, international broadcasting, cultural diplomacy aimed at mass audience. Since the time when the concept of public diplomacy was developed and implemented in the United States Ukraine has become its target audience. During the period of Cold War such activity of the Western powers was aimed at breakthrough of information blockade and served as a counteraction to Soviet propaganda. The collapse of the Soviet Union and establishment of Ukrainian independence resulted in growth of foreign players influencing Ukrainian audience. Their activity is getting more complex and diverse in the information society.

The activity of the USA, Great Britain, Germany, and Russia towards the Ukrainian audience is analyzed in the article. The Public Diplomacy instruments of Western countries aimed at building democracy and civil society in Ukraine are thoroughly analyzed. The author makes comparison of Western and Russian practices of Public Diplomacy which resulted in pointing out the purpose of such activities. Special attention is paid to studying the Russian foreign information policy towards Ukraine and its specific target audience in the former Soviet Union. The ideas for improving relations between two countries are presented. The sources of the research include official websites of governments, ministries of foreign affairs, foreign embassies in Ukraine, special Public Diplomacy institutions (the British Council, Rossotrudnichestvo, Goethe-Institute), international broadcasters (BBC, Voice of America, Radio Free Europe/Radio Liberty, Deutsche Welle, Russia Today), other web portals related to the government institutions.

Key words: public diplomacy, mass audience, international information programmes, international broadcasting, cultural diplomacy.

У сучасних міжнародних відносинах громадська (публічна) дипломатія – це діяльність держав, міжнародних організацій, інших впливових міжнародних акторів, метою якої є вплив на іноземну громадськість. В умовах зростаючої взаємозалежності у глобалізованому світу

застосування засобів жорсткої сили все рідше приносить бажані результати. Кількість держав, які намагаються створити власну цілісну систему м'якого впливу на міжнародні процеси, постійно зростає. З іншого боку, практично всі держави, як і їхнє населення, є об'єктами такого впливу зі сторони інших міжнародних акторів. Все це зумовлює значну актуальність вказаних питань для України, діяльність якої у цій сфері є малопомітною.

У країнах Заходу громадська дипломатія (ГД) протягом тривалого часу є одним із пріоритетних напрямів політичних досліджень. Зважаючи на це, роботи таких західних авторів, як Дж. Віллард, М. Кілбейн, Дж. Най молодший, Ф. Тейлор, Я. Меліссен, Ф. Сейб слугують теоретичною основою цієї статті. В Україні протягом останнього десятиліття також зростає зацікавлення науковців питаннями громадської дипломатії. У цьому контексті слід відзначити роботи О. Тищенко-Тишковець, С. Гуцал, С. Бєлей та ін. Однак комплексному дослідженню інформаційної діяльності іноземних держав стосовно населення України все ж надається недостатньо уваги. Завданням цієї статті є визначити особливості громадської дипломатії іноземних держав стосовно масової української аудиторії, проаналізувавши спектр заходів, які здійснюються у межах її реалізації.

Низка дослідників визначають ГД як діяльність, спрямовану на масову аудиторію іноземної держави з метою створення позитивного іміджу держави та її суспільства, а також сприяння досягненню зовнішньополітичних цілей [25, С. 1]. Проте навіть загальний огляд заходів ГД показує, що закордонні аудиторії, на які вона спрямована, можуть бути різноманітними. Крім широких мас населення, ГД націлена також і на спеціальні цільові аудиторії, такі як студенти та молодь, особи, котрі прямо пов'язані з державною владою (політики, державні службовці), журналісти, представники культурної та інтелектуальної еліти, науковці, підприємці, активісти неурядових організацій [12, С. 80]. Робота з кожною цільовою аудиторією у межах ГД має свої особливості. У цій статті зосередимо увагу на заходах ГД, які реалізують іноземні держави саме щодо масової аудиторії в Україні.

Як і у науці масових комунікацій, особливостями масової аудиторії як адресата діяльності в межах ГД, порівняно із вказаними спеціальними аудиторіями, є її соціальна неоднорідність, територіальна розпорошеність, часто анонімність [2, С. 71]. Діяльність іноземної держави, спрямована на таку аудиторію, здійснюється з метою подальшого впливу населення на органи влади через демократичні процедури, а також за допомогою засобів громадського тиску.

В Україні за роки незалежності найпомітнішою у сфері громадської дипломатії є діяльність низки держав, серед яких можна виділити світових та регіональних лідерів та країни, що межують чи є територіально близькими до України. Найактивнішими державами у сфері ГД, спрямованої на населення нашої держави, є США, Російська Федерація, Великобританія та Німеччина. В еру інформаційного суспільства США були і залишаються лідером у сфері громадської дипломатії та взаємодії із людьми у всьому світі. Україна не стала винятком. США вдається достатньо успішно й у довготерміновій перспективі реалізовувати заходи ГД та здійснювати комунікацію із населенням України. Активно заявляє про себе й Російська Федерація, для котрої Україна є не лише країною, з якою вона межує на заході, а й важливим об'єктом впливу і складовою геополітичних проєктів. Росія не полишає спроб влитися в український інформаційний простір та підтримує постійний зв'язок із окремими категоріям населення. Цікавою така діяльність є ще тому, що вона постійно балансує на межі громадської дипломатії та пропаганди. Варто згадати ще про дві європейські держави – Великобританію та ФРН. Вони обидві активно працюють над своєю громадською дипломатією протягом тривалого часу. Діяльність Великобританії опирається на розвинуту систему міжнародного телерадіомовлення, а ФРН намагається утвердитися як лідер європейського інформаційного, культурного, наукового простору. Крім того, на території України реалізуються заходи ГД і інших країн, зокрема Польщі, Франції, а також міжнародних організацій.

Ширина спектра заходів ГД зумовлена різноманітністю цільових аудиторій, вплив на які видається доцільним з огляду на виконання поставлених зовнішньополітичних завдань. Загальноприйнятого вичерпного переліку чи класифікації інструментарію ГД не існує. Найрозвиненіша система ГД США, наприклад, містить інформаційні програми, діяльність міжнародного

телерадіомовлення, культурні заходи, програми навчання і професійного обміну, особисті контакти тощо. В одному з досліджень про особливості ГД у Німеччині пропонують класифікацію інструментів ГД, яка охоплює громадські медіаресурси, контрольовані медіаресурси, інтерактивні соціальні медіа, заходи групової комунікації, спілкування один на один, а також діяльність неурядових акторів [22, С. 18]. Серед вказаної діяльності на масову закордонну аудиторію передусім націлені інформаційні програми, міжнародне телерадіомовлення та культурні заходи.

Основою громадської дипломатії будь-якої держави є міжнародні інформаційні програми, які полягають у розповсюдженні потрібної інформації серед населення інших країн. Шляхами розповсюдження такої інформації є різноманітна друкована продукція, веб-сайти з текстовим, аудіо- та відеоконтентом, а також безпосередні контакти громадських дипломатів чи визначних осіб із зарубіжною цільовою аудиторією.

Координаційним центром такої діяльності у США є Бюро міжнародних інформаційних програм. Однак Україна сьогодні не входить у коло основних пріоритетів Бюро. Із 1992 р. діяльність у сфері міжнародних інформаційних програм в Україні зосереджено здебільшого у межах Посольства США в Україні та організованих ним підрозділів, таких як Центр інформаційних ресурсів (IRC) Посольства США [21], Американська бібліотека в Києві [1] та 26 центрів «Вікно в Америку», які знаходяться в областях України [6]. Крім цього, помітною є також діяльність Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), яке за допомогою своєї Місії в Україні, Молдові і Білорусі проводить низку інформаційних заходів, видає публікації та підтримує сайт українською мовою [28]. Ще однією організацією є Корпус Миру США в Україні, завданнями якого є допомога громадянам України через надання компетентних спеціалістів, сприяння кращому взаємному розумінню між українцями та американцями.

Тематика повідомлень та видань, які пропонують американські структури для широкого загалу в Україні, є різноманітна і стосується передусім таких актуальних питань, як демократія, навколишнє середовище, свобода слова, свобода Інтернету, права інтелектуальної власності, охорона здоров'я. За допомогою такої інформації США намагаються укорінити у свідомості українців образ про свою першість та прогресивність у всіх указаних сферах. Крім того, традиційно багато є повідомлень про Америку, її історію, географію, культуру і американський спосіб життя. Що стосується способу надання інформації для масової аудиторії – то з поширенням Інтернету центром такої діяльності поступово стають офіційні сайти згаданих установ.

Посольство Великобританії в Україні є основним джерелом інформування української аудиторії. Розповсюдженням інформації про британську політику та цінності, які сприяють становленню позитивного іміджу цієї країни, займається Відділ преси та зв'язків із громадськістю [14]. Проведений аналіз міжнародних інформаційних програм Великобританії за останнє десятиліття показує, що головними темами її проєктів є толерантність у медіа, енергоефективність, інтеграція України з ЄС, проблеми трудової міграції, громадський моніторинг правоохоронних органів тощо [18].

Також важливим суб'єктом громадської дипломатії є Британська рада, раніше відома як Британський комітет у справах відносин з іншими країнами («The British Committee for Relations with Other Countries») [23]. Сьогодні навіть у США її визнають взірцем централізованого управління і ефективної організації у галузі надання інформації, освіти і культури за кордоном. Слід зазначити, що діяльність Британської ради варіюється від країни до країни залежно від стану сфери освіти і культури у країні, а також особливостей цільової аудиторії [26, С. 22]. Сьогодні Британська рада працює більш ніж у 100 країнах світу, а починаючи з 1992 року реалізовує заходи громадської дипломатії для української аудиторії через свої офіційні представництва, розміщені у Києві, Донецьку, Львові та Одесі [3]. Основний акцент діяльності Британської ради зроблено на вивченні англійської мови. Для цього організовано курси для усіх охочих різних вікових категорій та рівня знань англійської, а також надається різноманітна література, аудіо-, відеопродукція, комп'ютерні програми.

Інформування української громадськості з боку уряду ФРН відбувається передусім за допомогою сайту посольства ФРН в Україні, який містить актуальну інформацію з багатьох питань,

що належать до пріоритетів громадської дипломатії Німеччини (зовнішня та європейська політика ФРН; економіка, наука і сільське господарство Німеччини та співпраця у цих сферах із Україною; культура та освіта ФРН тощо). Значну увагу надано поширенню інформації про науку та укріпленню іміджу Німеччини як «землі ідей», а німецької мови як «мови ідей» [16]. Крім того, поширенням інформації про ФРН займається Гете-інститут у Києві, однак його діяльність є більше освітньою та культурною.

Відсутність україномовних варіантів урядових та близьких до уряду інтернет-сайтів (зокрема сайтів посольства РФ, генеральних консульств РФ, представництва Росспівробітництва в Україні), пов'язаних із інформуванням зарубіжної громадськості, свідчить про певні особливості громадської дипломатії РФ порівняно із західними країнами (хоча варіанти сайтів іншими мовами існують: наприклад, сайт МЗС РФ – англійською, французькою, німецькою, іспанською мовами; сайт Фонду «Русский мир» – крім вказаних мов, також італійською та китайською мовами; сайт колишнього «РИА Новости» – 9-ма іноземними мовами). Можна зробити висновок, що така урядова діяльність спрямована передусім на російськомовну частину населення. Можливості громадської дипломатії для впливу на україномовну частину населення, ставлення якої до РФ є суттєво гіршим, ця держава не використовує.

Проаналізувавши відповідні сайти, можна дійти висновку, що головною цільовою аудиторією зовнішньої інформаційної діяльності РФ на території СНД є так звані «співвітчизники». Ця категорія осіб формально охоплює більшість населення України, оскільки стосується «осіб, що раніше були громадянами СРСР та проживають у державах, що входили до складу СРСР, які отримали громадянство цих держав або стали особами без громадянства» [10]. Фактично ж першочерговими споживачами інформаційного продукту РФ є частина населення України, яка сама себе зараховує до співвітчизників росіян та відчуває свою належність до мовного, релігійного, культурного простору Росії.

Основним суб'єктом реалізації інформаційних програм РФ в Україні є Представництво в Україні Федерального агентства у справах СНД, співвітчизників, що проживають за кордоном, та міжнародного гуманітарного співробітництва (Росспівробітництво), яке координує діяльність різноманітних структур у цій сфері та займається поширенням друкованої продукції.

Крім цього, розповсюдженням інформації на закордонну аудиторію займаються такі органи і структури:

1) МЗС РФ серед іншої діяльності поширює друковані та електронні видання, спрямовані на масову аудиторію. Зокрема створено інтернет-портал «Русский век» для співвітчизників, які проживають за кордоном. На порталі публікуються електронні версії видань, спрямованих також на українську аудиторію, зокрема «російськомовних громадян сусідніх держав, які не втратили духовного зв'язку з історичною батьківщиною» [15].

2) До грудня 2013 року важливу роль у справі інформування населення за кордоном виконувало Федеральне державне унітарне підприємство «Російське агентство міжнародної інформації «РИА Новости», яке є спадкоємцем ще Радянського інформаційного бюро (Совинформбюро), створеного у 1941 році. Український підрозділ «РИА Новости Украина» [19] мав мережу власних кореспондентів та висвітлював події, пов'язані з Україною, у вигідному для РФ світлі. Згідно з указом Президента РФ від 09.12.2013 р. агентство «РИА Новости» ліквідоване, замість нього створено Міжнародне інформаційне агентство «Росія сьогодні».

3) Фонд «Русский мир» створений у 2007 році МЗС та Міністерством освіти і науки РФ. На сайті Фонду містяться численні публікації, аудіо- і відеоматеріали на теми, що пов'язані з пріоритетами зовнішньої політики РФ в Україні [20].

4) Асоціація у справах зв'язків із співвітчизниками за кордоном «Родина» підтримує власний веб-портал та видає газету «Голос Родины» за кошти, виділені Президентом РФ, МЗС РФ, Урядом Москви, Російською православною Церквою тощо [7].

5) Інші організації, зокрема і неурядові, працюють у тісному зв'язку з урядом РФ, наприклад, «Институт русского зарубежья», який підтримує портал «Россия и соотечественники» [13].

Головними темами, що їх висвітлюють згадані організації, програми та видання є спільна історія у межах Російської імперії та СРСР і її висвітлення з погляду офіційної російської ідеології; возвеличення перемоги у Другій світовій війні, зокрема шляхом застосування сучасних піар-технологій (наприклад, поширення «Георгіївської стрічки» за ініціативою професійного піарника, директора інтернет-проектів «РИА Новости» Н. Лосєвої) [8]; близька спорідненість народів Росії та України; розширення сфери застосування російської мови та запровадження другої державної мови в Україні.

Разом із програмами міжнародної інформації ще одним різновидом заходів, спрямованим передусім на масову аудиторію, є міжнародне телерадіомовлення. Його завдання полягає у формуванні бажаної громадської думки з питань, які є ключовими у зовнішній політиці держави, що і зумовлює певні особливості цього інструмента ГД. Іноземні держави здійснюють міжнародне телерадіомовлення зазвичай багатьма мовами і перелік таких мов свідчить про належність населення певної країни чи регіону світу до об'єкта ГД конкретної держави. Крім того, міжнародне телерадіомовлення ведеться за допомогою широкої мережі ЗМІ різного рівня для забезпечення якомога більшого охоплення аудиторії. Провідні у сфері ГД держави світу використовують мережі державних чи пов'язаних із державою телерадіомовників, а також розміщують свої передачі на іноземних загальнодержавних та місцевих телерадіоканалах.

Для населення України такі міжнародні радіомовники західних країн, як «Радіо Свобода», «Голос Америки», «Німецька хвиля» відомі ще з часів холодної війни, коли вони позначалися офіційною ідеологією як «ворожі голоси», а держава створювала перешкоди для їхнього поширення.

Провідною країною у сфері реалізації ГД у світі засобами телерадіомовлення є США. Серед п'яти мовників, які діють під керівництвом Ради керуючих мовленням США, двоє спрямовують свою діяльність й на населення України – «Голос Америки» та «Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода». «Голос Америки» – фінансована Конгресом США інформаційна мережа започаткувала мовлення українською мовою ще 1949 року. У 1992 році «Голос Америки» з'являється і у внутрішньому радіоефірі України. Станом на 2013 рік його передачі українською мовою транслюються через супутниковий телеканал, загальнодержавні українські телеканали («Перший національний» та «5 канал»), а також на офіційному інтернет-сайті. «Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода» – це фінансована Конгресом США некомерційна інформаційна служба, перша україномовна програма якої вийшла в ефір з Мюнхена 1954 року. Сьогодні діє бюро радіостанції у Києві, а її програми можна слухати в FM-діапазоні, через супутник та за допомогою Інтернету [9].

Значна увага в діяльності міжнародних телерадіомовників США на території України надається питанням розвитку демократичних цінностей та інститутів, зміцнення ринкової економіки та громадянського суспільства, забезпечення прав людини, розширення НАТО, проведення військових кампаній США за кордоном, утвердження свободи слова та незалежності ЗМІ. Проте порівняно з часами холодної війни вплив указаних телерадіомовників на масову аудиторію в Україні є незначним.

Британським міжнародним телерадіомовником є Всесвітня служба BBC (BBC World Service) – підрозділ найбільшої медійної організації світу Бі-Бі-Сі (British Broadcasting Corporation). На відміну від внутрішніх служб BBC, Всесвітню службу BBC фінансує Міністерство закордонних справ (Foreign and Commonwealth Office) Уряду Великобританії. Українська Служба Бі-Бі-Сі є частиною Всесвітньої Служби Бі-Бі-Сі і почала мовлення у 1992 році, яке, однак, у зв'язку з скороченням бюджету припинили у 2011 році. Сьогодні велика кількість інформації у текстовій формі українською мовою продовжує з'являтися на офіційному сайті Української Служби Бі-Бі-Сі [4].

Міжнародним телерадіомовником у межах громадської дипломатії ФРН є «Німецька хвиля» (DW), яка сьогодні здійснює трансляції 30-ма мовами світу. Радіомовлення DW українською мовою розпочалося у 2000 році. Метою «Німецької хвилі», як і всієї громадської дипломатії ФРН, є передусім ведення міжкультурного діалогу, «забезпечення розуміння Німеччини як незалежної європейської нації та ліберальної, демократичної, правової держави» [24]. Діяльність DW, крім

населення закордонних країн, загалом спрямована також на осіб, які вивчають німецьку культуру і мову, суспільних лідерів та осіб, які приймають рішення. Протягом останніх років акценти діяльності DW, як і в інших західних мовників ГД, зміщуються в Інтернеті.

Тому можна зробити висновок, що офіційне міжнародне телерадіомовлення західних країн на сьогодні не є основним засобом впливу на населення України. Скорочення кількості теле- та радіопрограм і збереження або розширення Інтернет-присутності протягом останніх років свідчить про спрямованість цих засобів швидше на освічену частину населення, існуючу чи потенційну еліту, ніж на якнайширшу масову аудиторію.

Питання російського телерадіомовлення на території України нерозривно пов'язане із поняттями «соотечественники», «русский мир», «русское информационное пространство». Тобто діяльність уряду РФ у цій сфері щодо української аудиторії не є повною мірою громадською дипломатією (на відміну від діяльності РФ стосовно країн заходу чи арабських країн за допомогою каналів Russia Today та Русия аль-Яум). Йдеться швидше про поширення російських національних каналів на українську аудиторію як трансляцією через супутники, так і створенням версій, адаптованих до законодавства України (у сфері реклами, авторських прав). Однак впливовість російських каналів порівняно із 90-ми роками суттєво зменшилася і за рейтинговістю та охопленням аудиторії вони давно покинули першу десятку телеканалів України.

Ще одним інструментом впливу на масову аудиторію є культурна дипломатія. Дослідники громадської дипломатії США часів холодної війни вказують, що американські культурні програми були чи не єдиним ефективним засобом впливу на населення СРСР. Зокрема, американські культурні виставки, які проводилися у містах СРСР протягом 1959–1991 років, викликали величезний інтерес серед населення. Середня кількість відвідувачів у кожному місті становила в середньому 250 тис. людей, що підтверджує справді масовість такої громадської дипломатії [27, С. 98].

Окремі дослідники зазначають, що культурна дипломатія у майбутньому має стати моделлю міжнародних відносин у світі на противагу війнам і довготривалим конфліктам. Американський політолог і письменник Мілтон Каммінгс ще на ранньому етапі вивчення поняття «культурна дипломатія» визначив її як обмін ідеями, інформацією, цінностями, традиціями, віруваннями та іншими культурними аспектами з метою зміцнення взаємного розуміння на всіх рівнях [29].

Американські культурні програми та заходи фінансує Відділ преси, освіти та культури Посольства США. Найчастіше культурна дипломатія США представлена концертними турами американських музикантів, виставками американських мистецьких творів та лекціями відомих спеціалістів у різних галузях тощо [5]. Американцям вдалося сформуванню свою модель культури, котра отримала масштабну підтримку та заповонила практично увесь світ. Українці часто вживають американські слова в своїй розмовній мові, часто харчуються фаст-фудом, носять американський одяг, слухають американську музику, а деякі мріють про зустріч із американським кумиром. Вони із задоволенням переглядають прем'єри голлівудських кінострічок та диснейвські мультфільми і хочуть хоч раз у житті відвідати США.

Британська культурна дипломатія здійснюється культурним відділом Посольства Великобританії в Україні – Британською радою. Вона не тільки займається питаннями освіти, але й підтримує розвиток довгострокових та взаємовигідних відносин у сфері культури між Великою Британією та Україною, що є невід'ємною складовою проведення громадської дипломатії загалом [14].

Підтримкою міжнародної співпраці в культурній сфері та популяризацією вивчення німецької мови за кордоном, подачею детальної інформації про культурне, суспільне й політичне життя Німеччини та виконанням завдань культурної й освітньої політики за кордоном, зокрема в Україні, займається Гете-Інститут – всесвітня мережа культурних центрів Федеративної Республіки Німеччина [17].

Заходи російської культурної дипломатії часто присвячені питанням спільної історії Росії та України, особам, котрі своїм життєвим шляхом поєднують обидві держави, перспективам двомовності в Україні тощо [11].

Ефективність російської культурної дипломатії, спрямованої на масову аудиторію, значно посилюється не тільки завдяки спільному радянському минулому, а й унаслідок проникнення

сучасної масової російської культури у медійний і розважальний простір України, де у багатьох сферах вона займає домінуючу позицію.

Отже, для реалізації своєї зовнішньої політики держави світу використовують інструменти громадської дипломатії, зокрема і для впливу на широкі верстви населення в Україні. У часи холодної війни західні держави докладали значних зусиль для інформування радянського населення з метою досягнення стратегічних цілей. Однак після розпаду СРСР і у наступні роки відбувся перегляд доцільності такої діяльності та її скорочення. Проведене дослідження демонструє, що тепер США та країни Європи не використовують усі можливості впливу на українську масову аудиторію. Основна їхня діяльність зосереджується на наближенні освіченої та активної частини населення, молоді, підприємців, еліт до цінностей, культури, політичних стандартів західного світу. Масова культура США та географічна близькість України до ЄС сприяють досягненню цих цілей. Головними темами програм і заходів цих країн у межах ГД є актуальні для нашої держави проблеми реформування українського суспільства, а саме утвердження демократії, незалежних ЗМІ, забезпечення прав людини, охорона довкілля та інші подібні питання. За останнє десятиліття США та держави Західної Європи значно розширили використання Інтернету для інформування масової аудиторії України і здійснюють комунікацію з нею не тільки через офіційні сайти, а й за допомогою соціальних мереж.

Російська Федерація звертає увагу на питання громадської дипломатії порівняно недавно і використовує її для підвищення своєї ролі та покращення іміджу у сучасному світі. Однак її інформаційну діяльність щодо населення України не можна сповна назвати громадською дипломатією, зважаючи на те, що РФ розглядає свою цільову аудиторію в Україні не як іноземців, а як «співвітчизників». Крім того, методи і засоби ведення інформаційної діяльності РФ часто виходять за межі, прийнятні у громадській дипломатії західного світу. Слід також зазначити, що діяльність РФ щодо населення України здійснюється винятково російською мовою. Проте запровадження україномовних інформаційних ресурсів, навіть в умовах, коли більшість українців розуміє російську мову, могло б стати кроком назустріч україномовній аудиторії для усунення атмосфери недовіри та уможливлення діалогу, що повністю відповідало б сучасним світовим тенденціям розвитку ГД.

Детальне вивчення громадської дипломатії кожної з розглянутих вище країн щодо населення України та оцінка ефективності такої діяльності й відповідності національним інтересам нашої держави є перспективними темами подальших наукових досліджень у межах цієї проблематики.

1. Американська бібліотека у КМА // *Українське слово*. – 2010. – № 19 (339) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrslowo.net>.
2. Бориснєв С. В. *Социология коммуникации: учеб. пособ. для вузов* / С. В. Бориснєв. – М.: Юнити-Дана, 2003. – 270 с.
3. Британська рада: Про нас // *British Council: Website* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org/uk/ukraine-about-us-vision-purposevalues.html>.
4. BBC – Мій світ // *Українська Служба Бі-Бі-Сі* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/ukrainian/>.
5. Відділ преси, освіти та культури // *Посольство США в Україні* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/public-affairs.html>.
6. Вікно в Америку // *Посольство Сполучених Штатів Америки в Україні: Офіційний сайт* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/woa.html>.
7. Газета «Голос Родины» // *Россотрудничество: официальный сайт* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rs.gov.ru/node/2090>.
8. Георгиевская ленточка превращается в инструмент пиара и аксессуар одежды // *Газета Спб* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.spb.ru/152358-0/>.
9. Голос Америки // *Голос Америки: Офіційний сайт* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.voanews.com/ukrainian/about-us/>.
10. Закон РФ «О Государственной политике РФ в отношении соотечественников за рубежом», 24 мая 1999 года N 99-ФЗ // *Сайт МИД РФ* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mari-el.mid.ru/pravo_15.html.
11. Культура // *Российский центр науки и культуры в Киеве* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rusintercenter.kiev.ua/category/kultura>.
12. Місюк І. Ю. Цільові аудиторії громадської дипломатії / І. Ю. Місюк //

Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник праць Регіональної науково-практичної конференції від 9 квітня 2013 року. – Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», – 2013. – С. 78–81.

13. Можно ли пришить оторванное? Рассуждения человека, у которого отъяли Родину // Портал «Россия и соотечественники» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.russkie.org/index.php?module=fullitem&id=14673>.

14. Наша роль // Посольство Великобританії в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukinukraine.fco.gov.uk/uk/about-us/how-we-can-help/>.

15. Печатные издания // Портал для соотечественников, проживающих за рубежом «Русский век» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ruvek.ru/?module=journals&action=list>.

16. Посольство Федеративної Республіки Німеччина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiew.diplo.de/Vertretung/kiew/uk/Startseite.html>.

17. Про нас // Гете-Інститут в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.goethe.de/ins/ua/kie/ua/ukindex.htm>.

18. Проектна діяльність // Посольство Великобританії в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/case-studies/project-work-of-the-british-embassy-in-ukraine.uk>.

19. РІА Новості Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.rian.ru/>.

20. Фонд «Русский мир» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/fund/>.

21. Центр інформаційних ресурсів // Посольство Сполучених Штатів Америки в Україні: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/irc.html>.

22. Auer C. Public Diplomacy in Germany / Claudia Auer, Alice Srugies. – Los Angeles: Figueroa Press, 2013. – P. 57.

23. British Council: About us // British Council: Website [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org/new/about-us/>.

24. From the Heart of Europe // Deutsche Welle: Official Site (En) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw-world.de/dw/0,,3325,00.html>.

25. Оциепка В. Public Diplomacy and EU Enlargement: the Case of Poland / Beata Оциепка, Marta Ryniejska. – Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’, 2005. – 18 p.

26. Promoting the UK: Public Diplomacy Review. – Foreign and Commonwealth Office, UK [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://collections.europarchive.org/tna/20080205132101/http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1007029395249>.

27. Richmond Y. Practicing public diplomacy: A cold war odyssey / Yale Richmond. – Berghahn Books, 2008. – 176 p.

28. USAID Україна // United States Agency for International Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.usaid.gov/ukr/index.shtml>;

29. What is Cultural Diplomacy? // ICD – Institute for Cultural Diplomacy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy.